

Henryk Szareyko

Alcide de Gasperi : jeden z ojców zjednoczonej Europy

Wrocławski Przegląd Teologiczny 17/2, 199-206

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

KS. HENRYK SZAREYKO

ALCIDE DE GASPERI. JEDEN Z «OJCÓW» ZJEDNOCZONEJ EUROPY

Alcide De Gasperi (1881-1954) to włoski polityk, pisarz i dziennikarz o orientacji chrześcijańsko-społecznej i europejskiej. W latach przed pierwszą wojną światową, od 1911 roku był posłem do parlamentu austriackiego z regionu Trydentu. W 1921 roku został wybrany do parlamentu włoskiego w Rzymie. Jest współzałożycielem Włoskiej Partii Ludowej – poprzedniczki Chrześcijańskiej Demokracji. Ten zdecydowany antyfaszysta w 1921 roku został skazany przez reżim Mussoliniego na cztery lata więzienia. Zwolniony po szesnastu miesiącach dzięki interwencji papieża Piusa XI, został przyjęty do pracy w Bibliotece Watykańskiej. Był znawcą nauki społecznej Kościoła, a także współtwórcą, ideologiem i długoletnim zasłużonym przywódcą włoskiej chadecji. W latach 1945-1953 ośmiokrotnie obejmował stanowisko premiera rządu włoskiego. Był wybitnym mężem stanu o międzynarodowym autorytecie, położył wielkie zasługi w procesie odnowy moralnej i odbudowy ekonomicznej powojennej demokratycznej Republiki Włoskiej. W historii integracji europejskiej uważany za jednego z ojców założycieli współczesnej zjednoczonej Europy. W życiu publicznym, rodzinnym i małżeńskim był wzorowym i przykładowym katolikiem. Jego proces beatyfikacyjny jest w toku.

Alcide De Gasperi – późniejszy wieloletni premier Włoch i jeden z twórców zjednoczonej Europy – urodził się 3 kwietnia 1881 roku. Przyszedł na świat jako pierworodny syn w niezbyt zamożnej, głęboko religijnej i regularnie praktykującej rodzinie katolickiej, w miejscowości Pieve Tesino, w północnej Italii, w prowincji Trydent, która wówczas należała do sąsiedniej Austrii. Chociaż był początkowo poddany austriackim, jego językiem ojczystym i rodzinnym był zawsze język włoski. Pierwsze nauki pobierał w kolegium biskupim w Tryden-

cie¹. Już wówczas wykazywał zainteresowanie problematyką społeczną, studiując w tym celu encyklikę papieża Leona XIII *Rerum novarum*. Włączał się również w inicjatywy społeczne o charakterze spółdzielczym, inspirowane – oprócz Leona XIII – także przez pisma i przedsięwzięcia biskupa Moguncji, Wilhelma von Kettelera – prekursora katolickiej nauki społecznej. Debiutował też jako dziennikarz, nawiązawszy współpracę z diecezjalną gazetą „La Voce Cattolica” i z czasopiśmie chrześcijańskich robotników „Fede e Lavoro”. Po maturze, mimo trudnych warunków życiowych, rozpoczął studia filozoficzne na Uniwersytecie Wiedeńskim. Wówczas też zapisał się do włoskiej Unii Katolicko-Akademickiej (AUCT). Pogłębiał swoje życie intelektualne oraz religijne. Nawiązał również kontakty ze środowiskiem włoskich robotników emigrantów, propagując wśród nich idee encykliki *Rerum novarum*, zwłaszcza że w tym czasie podróżował do Rzymu, gdzie uzyskał audiencję u Leona XIII. Spotykał się też z tak wybitnymi osobistościami, jak kard. Mariano Rampolla i ks. Romolo Murri, jeden z prekursorów późniejszej włoskiej Chrześcijańskiej Demokracji. Niestety, De Gasperiego dosięgnął osobisty cios, gdy w wieku dwudziestu czterech lat, wkrótce po przyjęcia święceń kapłańskich umarł jego brat, a zarazem od dzieciństwa wielki przyjaciel, ks. Mario De Gasperi.

W sierpniu 1902 roku został przewodniczącym AUCT. W tym czasie, w związku z rozruchami wśród studentów na tle zabiegów o uniwersytet włoski, został na miesiąc aresztowany. Skutkiem tego dyplom uniwersytecki otrzymał dopiero 1 lipca 1905 roku, po obronie pracy o osiemnastowiecznym pisarzu weneckim, Carlo Gozzim. Po powrocie do domu został dyrektorem diecezjalnej gazety „La Voce Cattolica”, przekształconej w 1906 roku na „Il Trentino”. W 1909 roku, jako członek Ludowej Unii Politycznej – austriackiego stronnictwa chrześcijańsko-demokratycznego, został wybrany najpierw na radnego Trydentu, a dwa lata później na deputowanego do parlamentu wiedeńskiego. W czasie pierwszej wojny światowej czuł się obrońcą mieszkańców swojego regionu, i to zarówno na płaszczyźnie politycznej, jak i humanitarnej, śpiesząc z pomocą, którą uzyskał przede wszystkim ze szwajcarskiego Czerwonego Krzyża. Wkrótce stał się szeroko znanym symbolem wyzwolonych spod władzy Austrii ziem włoskich. Dziesiątego kwietnia 1919 roku na łamach swojej gazety (pod zmienionym tytułem „Il Nuovo Trentino”) opublikował znamienny tekst o braterstwie ludów. Było to preludium do późniejszej doktryny o zjednoczonej Europie².

W czerwcu 1919 roku wstąpił do Włoskiej Partii Ludowej (PPI), założonej w tym czasie przez ks. Luigię Sturzo, inspirowanej nauką społeczną Kościoła, której członków nazywano w skrócie popolarami. Stał się prawdziwą podporą partii i po wyborach z 15 maja 1921 roku do parlamentu w Rzymie, w któ-

---

¹ G. AUDISIO, A. CHIARA, *Twórcy zjednoczonej Europy. Robert Schuman, Konrad Adenauer, Alcide De Gasperi*, tłum. P. Borkowski, Warszawa 1995, s. 144.

² Tamże, s. 154.

rym zasiadł jako reprezentant Trydentu, został przewodniczącym 107-osobowej frakcji parlamentarnej PPI.

Tymczasem we Włoszech pogłębiał się kryzys demokracji i do głosu coraz mocniej dochodził system faszystowski, stosujący akty przemocy i bezprawia. Tego niebezpiecznego rozwoju sytuacji nie powstrzymało powołanie kolejnego rządu z udziałem dwóch ministrów popolarów. Po ustąpieniu ks. L. Sturzo, De Gasperi 20 maja 1924 roku został sekretarzem PPI. Demaskował faszyzm, lecz bezskutecznie. Gdy 5 stycznia 1925 roku B. Mussolini ogłosił definitywne panowanie w Italii ustroju faszystowskiego, De Gasperi zrezygnował, demonstrując zdecydowaną postawę antyfaszystowską. Rok później doszło do rozwiązania PPI. Chociaż sam De Gasperi i jego żona Francesca zeszli do podziemia, jednak w marcu 1927 roku zostali aresztowani i osadzeni w słynnym rzymskim więzieniu Regina Coeli. Trybunał sądowy w sfingowanym procesie z 28 maja 1927 roku skazał go jako zdecydowanego przeciwnika faszyzmu na cztery lata więzienia i grzywnę. Czas uwięzienia, który znosił z wielką godnością, a nawet z pogodą ducha, dzięki głębokiej wierze religijnej i wsparciu żony i córek, wykorzystał na napisanie dwóch prac historycznych: *Czasy i ludzie, którzy przygotowali „Rerum novarum”* oraz *Nauczyciel chrześcijańskiego korporacjonizmu – René de La Tour du Pin*. Pisał też liczne listy, które ukazywały jego prawdziwie chrześcijańskie i głęboko ludzkie oblicze. Zebrane zostały później przez jego córkę Marię Romanę Catti-De Gasperi w tomie *Listy z więzienia*. Ostatecznie – dzięki wytrwałym zabiegom swojego wielkiego i długoletniego przyjaciela, księcia i biskupa Trydentu, Celestino Endriciego – 10 lipca 1928 roku, po szesnastu miesiącach, został ułaskawiony i zwolniony z więzienia, ale nadal podlegał nadzorowi policyjnemu i zakazowi opuszczania Rzymu. Dłuższy czas pozostawał jednak bez środków do życia. Wreszcie bp C. Endrici załatwił mu pracę w Watykanie, w tamtejszej bibliotece, gdzie jego obowiązkiem było sprawdzanie i aktualizowanie katalogu. Dodatkowo podjął pod pseudonimem współpracę dziennikarską z takimi czasopismami, jak „Fides”, „Vita e Pensiero” i „Revista Internazionale di Scienze Sociali”. Publikował też prace, które przygotował podczas niedawnego pobytu w więzieniu. Dla jego przyszłej pozycji europejskiej duże znaczenie miał też ogłoszony pod przybranym nazwiskiem „V. Bianchi”, tekst pt. *Przemysławie dzieje Europy*. Wreszcie na podstawie zasobnych zbiorów Biblioteki Watykańskiej i wnikliwej obserwacji aktualnej sytuacji międzynarodowej, zwłaszcza w Europie, a także opinii współczesnych mu myślicieli chrześcijańskich zaczął ogłaszać stałe komentarze w periodyku „L’Illustrazione Vaticana”, tym razem pod pseudonimem „Spectator”. W tym czasie pogłębił też znajomość życia i działalności twórczej prekursorów katolickiej nauki społecznej, takich jak bp Wilhelm Emmanuel von Ketteler czy kard. Gaspard Mermillod i kard. Henry Manning. W 1934 roku przygotował w Watykanie cieszącą się

wielkim powodzeniem międzynarodową wystawę prasy katolickiej. W nagrodę awansował na sekretarza biblioteki z wyższą niż dotychczas pensją³.

W czasie drugiej wojny światowej, od roku 1941 De Gasperi aktywnie uczestniczył w konspiracyjnych spotkaniach przedstawicieli sił antyfaszystowskich o orientacji katolickiej z różnych miast włoskich, takich jak Florencja, z głośnym Giorgio La Pirą na czele. Opracowywał wówczas dokument programowy dla nowej partii inspirowanej zasadami chrześcijańsko-społecznymi. Na jego podstawie zredagował wraz z Guido Gonellą *Odnowicielskie idee Chrześcijańskiej Demokracji* – a więc nowej, katolickiej, a zarazem centrowej partii, opartej na wartościach chrześcijańskich. W 1943 roku podjął współpracę z nielegalnie wydawanym pismem „Il Popolo” – późniejszym organem Chrześcijańskiej Demokracji. Po 8 września 1943 roku, gdy w wyniku rozejmu między Włochami a aliantami Niemcy zajęli kraj, De Gasperi ukrywał się na Lateranie w Rzymie i wstąpił do powstałego Komitetu Wyzwolenia Narodowego (CLN), skupiającego antyfaszystowskie organizacje polityczne i kierującego włoskim ruchem oporu. Równocześnie 7 września 1943 roku – wraz z utworzeniem pierwszego ogólnokrajowego Komitetu Centralnego, w skład którego wchodzi również Alcide De Gasperi – nastąpiło formalne powstanie Włoskiej Partii Chrześcijańsko-Demokratycznej. Jeszcze wcześniej, w wyniku zamachu stanu marszałka Pietro Badoglio, 25 lipca 1943 roku upadł faszystowski reżim Mussoliniego. Dopiero jednak rozstrzelanie dyktatora 28 kwietnia 1945 roku położyło ostatecznie kres jego władzy we Włoszech. Tymczasem De Gasperi od 1944 roku był sekretarzem generalnym Chrześcijańskiej Demokracji, która stopniowo, z miesiąca na miesiąc urosła do rangi jednej z trzech włoskich partii masowych, obok komunistów i socjalistów. Po przejściowym rządzie Badoglio nowym premierem został przewodniczący CLN Ivanoe Bonomi. Z ramienia chadecji w skład gabinetu Bonomiego jako minister bez teki wszedł A. De Gasperi. Z kolei w drugim rządzie Bonomiego w 1945 roku został ministrem spraw zagranicznych. Był też nim w następnym gabinecie, tym razem Ferruccio Parriego.

Po kolejnym przesileniu rządowym w związku z upadkiem gabinetu Parriego, 10 grudnia 1945 roku panujący jeszcze król Włoch oficjalnie powierzył przywódcy Chrześcijańskiej Demokracji Alcide De Gasperiemu misję utworzenia nowego rządu. Od tego dnia aż do 1953 roku premier A. De Gasperi przewodniczył ośmiu kolejnym gabinetom rządowym⁴. Pierwszy rząd De Gasperiego miał charakter koalicyjny, obejmował wszystkie antyfaszystowskie stronnictwa polityczne. Sam premier piastował w swoim pierwszym i drugim gabinecie również tekę ministra spraw zagranicznych.

W powojennych Włoszech rozpoczął się okres intensywnej odbudowy, zwłaszcza gospodarczej, a nawet żywnościowej. Decydującą rolę odegrał w nim premier De Gasperi. Przed rządem pod jego kierownictwem stało zadanie

³ Tamże, s. 183.

⁴ Zob. J.A. GIEROWSKI, *Historia Włoch*, Wrocław 2003, s. 554.

przeprowadzenia wyborów do Zgromadzenia Narodowego i referendum, w wyniku którego Italia przekształciła się z monarchii w republikę. Pociągnęło to za sobą jej reorganizację, aż po uchwalenie nowej konstytucji. Słusznie więc De Gasperi wyrósł na twórcę nowych, demokratycznych Włoch. Dowodem tego jest chociażby pomyślnie przeprowadzona inicjatywa ustawodawcza i przyznanie prawa głosu kobietom. Jako premier Włoch, desygnowany przez pierwszego w historii prezydenta Republiki Włoskiej, Enrico De Nicolę, po zwycięskich dla chadecji wyborach parlamentarnych wziął udział w drugiej połowie 1946 roku w trudnej dla jego kraju powojennej konferencji pokojowej w Paryżu. Zaprezentował się tam wówczas jako zdecydowany i wiarygodny patriota włoski, wzywając do okazania swojej ojczyźnie „spokoju i zaufania”. Równocześnie na szerokiej arenie międzynarodowej, zwłaszcza w USA, został symbolem nowych powojennych Włoch, republikańskich i demokratycznych. W ten sposób zarówno w polityce zagranicznej z coraz wyraźniejszym nastawieniem proeuropejskim i proatlantyckim, jak i w polityce wewnętrznej, w której rysowały się powoli pierwsze symptomy „historycznego kompromisu”, w związku z pozostawaniem chadecji jako „partii centrowej otwartej na lewo”, wykazywał się wielkim realizmem politycznym i samodzielnością w myśleniu i działaniu⁵. Słuszna więc wydaje się opinia, że to De Gasperi swoją realistyczną i umiarkowaną polityką uniemożliwił dostanie się Włoch do komunistycznej, a tym samym sowieckiej strefy wpływów w Europie, co przyniosłoby tylko katastrofalne skutki społeczne, gospodarcze i moralne⁶. Sprzyjały temu reformy gospodarcze i finansowe, zainicjowane i stopniowo, ale konsekwentnie wprowadzane w życie przez ministrów De Gasperiego, takich jak wybitni politycy włoscy drugiej połowy XX wieku: Ligi Einaudi, Amintore Fanfani i Ezio Vanoni. Przyniosły one początek likwidacji zacofania cywilizacyjnego kraju zróżnicowanego regionalnie, rozwój ekonomiczny i wzrost produkcji, zwłaszcza wielkoprzemysłowej, a w ostateczny rezultacie integrację kraju. Gabinety De Gasperiego, tak jak on sam, wykazywały się otwarciem na Europę i świat, czego wyrazem było przystąpienie Włoch – za przyczyną konsekwentnie prointegracyjnie nastawionego ówczesnego szefa dyplomacji włoskiej, księcia Carlo Sforzy, ministra w rządzie De Gasperiego, oraz dzięki premierowi osobiście – najpierw 4 kwietnia 1949 roku do Paktu Północnoatlantyckiego, a następnie 15 maja tego samego roku do Rady Europy, składającej się z pewnego rodzaju zgromadzenia parlamentarnego krajów uczestniczących i komitetu ministrów⁷.

W tym też czasie Alcide De Gasperi i Carlo Sforza uczestniczyli w istotnym dla całego procesu integracji europejskiej spotkaniu jej zwolenników z Francji, Niemiec i Włoch w Santa Margherita Ligure. Po przełomowej deklaracji Roberta Schumana z 9 maja 1950 roku konsekwencją tych intensywnych działań stały

⁵ Zob. J. STEFANOWICZ, *Watykan i Włochy 1860-1960*, Warszawa 1967, s. 272nn.

⁶ G. AUDISIO, A. CHIARA, *Twórcy zjednoczonej Europy...*, dz. cyt., s. 204.

⁷ J.A. GIEROWSKI, *Historia Włoch...*, dz. cyt., s. 562.

się rokowania z udziałem Włoch nad traktatem o utworzeniu Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali (EWWiS). Traktat ten został ostatecznie podpisany w Paryżu 18 kwietnia 1951 roku przez tzw. szóstkę, a więc obok Francji, RFN, krajów Beneluksu, także w imieniu Włoch przez rząd De Gasperiego. Sam zaś De Gasperi stanowczo uważał, że europejską współpracę gospodarczą powinna wspierać coraz ściślejsza współpraca obronna, dlatego też z wielką nadzieją przyjął podpisanie za jego rządów przez wspomnianą szóstkę państw założycielskich 27 maja 1952 roku w Paryżu układu o utworzeniu Europejskiej Wspólnoty Obronnej (ECD)⁸. W dyskusjach o perspektywach integracji europejskiej był obok Roberta Schumana i Jeana Moneta zwolennikiem tzw. koncepcji funkcjonalistycznej, która zakładała zdecydowany prymat ekonomii nad polityką. Przekazywanie zaś funkcji – stąd nazwa całej koncepcji – państw narodowych na rzecz struktur ponadnarodowych w trakcie postępowania naprzód całego procesu integracji europejskiej miało się dokonać, według funkcjonalistów, do których należał De Gasperi, na zasadzie obiektywnej konieczności. A zapoczątkowanie współpracy gospodarczej przy pełnej zgodności stanowisk partnerów w jednej dziedzinie miało spowodować niejako automatyczne pogłębienie współdziałania w innych dziedzinach, aż do najbardziej złożonych form⁹.

Rok 1953 był w karierze politycznej De Gasperiego przełomowy. Z jednej strony otrzymał wówczas w Akwizgranie, podobnie jak Robert Schuman, międzynarodową nagrodę im. Karola Wielkiego za wybitne zasługi w budowie zjednoczonej Europy. Z drugiej jednak strony po wyborach z 7 czerwca 1953 roku nie udało mu się odtworzyć dotychczasowej koalicji czteropartyjnej pod przewodnictwem chadecji. Niepowodzeniem skończyła się też, wobec braku parlamentarnego wotum zaufania, jego próba powołania chadeckiego rządu mniejszościowego¹⁰. De Gasperi, już jako były premier, zachował jednak funkcję sekretarza generalnego Włoskiej Partii Chrześcijańsko-Demokratycznej i skoncentrował swoją uwagę na kwestiach europejskich¹¹. Pod koniec 1953 roku na spotkaniu okrągłego stołu w Rzymie z udziałem Roberta Schumana i Konrada Adenauera dał wyraz swojemu europejskiemu zaangażowaniu, mówiąc: „W mrocznych pierwocinach swego jestestwa, nim jeszcze stanie się to światłem w ich sercach, ludzie noszą coś, czego według słów Chrystusa pragnie od nich Pan Bóg: *Ut unum sint*. My politycy przejęliśmy ten język i fakt ten nosi znamiona cudu. Obwieszczamy zjednoczoną Europę dla niej samej, a nie dla przeciwstawiania jej komukolwiek; pracujemy na rzecz jedności, nie podziału. Europa będzie istnieć i nie zginie nic z tego, co tworzyło chwałę i szczęście każdego z narodów”. Z kolei w Paryżu 23 kwietnia 1954 roku, na europejskiej konferencji parlamentarnej mówił o „naszej ojczyźnie Europie”, podkreślając, że do jedności krajów europejskich powinno się dążyć nie tylko z moty-

⁸ J. RUSZKOWSKI, E. GÓRNICZ, *Leksykon integracji europejskiej*, Warszawa 2004, s. 96-97.

⁹ Tamże, s. 130-131.

¹⁰ J.A. GIEROWSKI, *Historia Włoch...*, dz. cyt., s. 567.

¹¹ J. STEFANOWICZ, *Chrześcijańska Demokracja*, Warszawa 1963, s. 367.

wów materialnych, ale także, a może nawet przede wszystkim ze względu na wartości duchowe”¹².

W 1954 roku przez kilka miesięcy De Gasperi piastował stanowisko przewodniczącego Wspólnego Zgromadzenia Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali (EWiS), po pierwszym przewodniczącym, wybitnym polityku belgijskim, Paulu-Henri Spaaku¹³.

Trzydziestego lipca 1954 roku powrócił do Trydentu, do Val di Sella w Borgo Valsugana. Ale to były już ostatnie dni pracowitego życia w służbie Włoch i całej Europy tego wielkiego męża stanu, a zarazem głęboko wierzącego chrześcijanina. Umarł 19 sierpnia 1954 roku z imieniem Jezusa na ustach, w otoczeniu swojej najbliższej rodziny: żony, dzieci i wnuków. Zabrakło tylko zawsze mu bardzo bliskiej duchowo córki Lucii – zakonnicy. Został pochowany w Rzymie, w podziemiach Bazyliki św. Wawrzyńca za Murami.

Alcide De Gasperi, jak powiedział o nim z okazji stulecia jego urodzin, 2 kwietnia 1981 roku papież Jan Paweł II: „w ciągu swego całego swego życia utrzymywał stałą i głęboką więź z Bogiem”. I dodał, odwołując się do innego wielkiego współtwórcy zjednoczonej Europy: „Dlatego słusznie powiedział o nim Robert Schuman: «życie religijne, demokracja, Włochy, Europa – to były dla niego postulaty głębokiej i niewzruszonej wiary. Miał duszę apostoła. De Gasperi był przez całe życie przykładem wierności, która ostaje się w najtrwalszych próbach. Pozostajmy wierni jego pamięci i jego wspaniałemu przykładowi»”¹⁴.

RIASSUNTO

Alcide de Gasperi. Uno dei «padri» dell'Europa unita

De Gasperi nacque il 3 aprile 1881 in Trentino, compreso a quel tempo nei territori dell'Impero Austro-Ungarico. Fin da giovanissimo partecipò ad attività politiche d'ispirazione cristiano-sociali. Gli studi universitari a Vienna e ad Innsbruck. Come direttore del giornale *Il Trentino*, scrisse una serie d'articoli con cui difendeva l'italianità e l'autonomia culturale dai tentativi di germanizzazione.

Nelle elezioni del Parlamento Austro-Ungarico nel 1911, su 4275 elettori, ottenne ben 3116 voti. Il suo impegno di parlamentare fu legato alla difesa dell'italianità e dell'autonomia delle popolazioni trentine. Nel 1914 nominato del Segretariato per i profughi e rifugiati. Nel 1919 aderì al Partito Popolare Italiano promosso da don Luigi Sturzo. Nel 1921 eletto deputato a Roma. Nel 1922 si sposa con Francesca Romana. Nasceranno quattro figlie, di cui una entrerà in monastero.

Si oppose all'avvento del fascismo finché fu arrestato alla stazione di Firenze l'11 marzo 1927, insieme alla moglie. Condannato a 4 anni di carcere. Dopo la scarcerazione, continuamente sorvegliato, dovette trascorrere un periodo di grandi

¹² G. AUDISIO, A. CHIARA, *Twórcy zjednoczonej Europy...*, dz. cyt., s. 220-222.

¹³ J. RUSZKOWSKI I IN., *Leksykon integracji...*, dz. cyt., s. 550.

¹⁴ JAN PAWEŁ II, *Nauczanie papieskie*, t. 4, cz. 1: 1981, Poznań 1989, s. 411-413.

difficoltà economiche ed isolamento morale e politico. Senza un impiego stabile, lavorava presso la Biblioteca Vaticana.

Nel 1942-43 compose l'opuscolo "Le idee ricostruttive della Democrazia Cristiana" in cui esprimeva le idee alla base del futuro partito della Democrazia Cristiana di cui sarebbe stato cofondatore.

Ministro degli esteri (1944-45). Presidente del consiglio dei ministri (1945-1953). Convinto sostenitore della necessità di una integrazione europea, e critico nei confronti dell'ingresso dell'Italia nella NATO. Muore il 19 agosto 1954, nella sua casa in Val di Sella, dove amava trascorrere lunghi periodi assieme alla famiglia. Sepolto a Roma, nel porticato della Basilica di San Lorenzo fuori le Mura. Nel 1993 è stata aperta la fase diocesana del suo processo di canonizzazione.

Słowa kluczowe / key words:

Alcide De Gasperi, Unia Europejska, apostołstwo świeckich
Alcide De Gasperi, European Union, lay faithful